

Výše náhrady nemajetkové újmy za ztrátu (usmrcení) osoby blízké cestou ochrany osobnosti

podle ustanovení § 11 a 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský
zákoník, ve znění pozdějších předpisů
(dále i jen jako „OZ“)

Zpracováno:

Nejvyšší soud,
úsek místopředsedy Nejvyššího soudu,
Oddělení evidence judikatury,
červen 2013

JUDr. Petra POLIŠENSKÁ

**PRÁVNÍ SITUACE A SOUDNÍ
PRAXE
PŘED 1. KVĚTNEM 2004**

Náhrada nemajetkové (imateriální) újmy

- Občanský zákoník ve znění do 30. 4. 2004 neupravoval nárok pozůstalých na odškodnění v případě úmrtí osoby blízké následkem újmy způsobené škůdcem nebo škodní událostí.
- Právní praxe však našla způsob, jak odškodnění této nemajetkové újmy dosáhnout, a to cestu ochrany osobnosti, která umožňuje v případech, kdy se morální zadostiučinění nejeví jako postačující, přiznat i relativně zadostiučinění (§ 13 odst. 2 OZ).

Základní podmínky pro přiznání relativní náhrady

(a) uplatnění práva na ochranu osobnosti (viz § 11 OZ)

- rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998, sp. zn. 23 C 52/96 (viz dále 1. část - výňatek z právní věty)
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2000, sp. zn. II. ÚS 517/99 (viz dále)

(b) morální zadostiučinění nejevící se jako dostačující (viz § 13 odst. 2 OZ)

- rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998, sp. zn. 23 C 52/96 (viz dále 2. část - výňatek z právní věty)

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998, sp. zn. 23 C 52/96

- Výňatek z právní věty, 1. část (zdroj Beck-online):

1. Jestliže mezi fyzickými osobami existují sociální, morální, citové a kulturní vztahy vytvořené v rámci jejich soukromého a rodinného života, může porušením práva na život jedné z nich dojít k neoprávněnému zásahu do práva na soukromí druhé z těchto osob. Právo na soukromí totiž zahrnuje i právo fyzické osoby vytvořit a udržovat vztahy s jinými lidskými bytostmi, zejména v citové oblasti, aby tak fyzická osoba mohla rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost. Protiprávní narušení těchto vztahů ze strany jiného představuje neoprávněný zásah do práva na soukromý a rodinný život fyzické osoby.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2000, sp. zn. II. ÚS 517/99

- Výňatek z právní věty (zdroj ASPI):

Součástí soukromého života je též rodinný život zahrnující i vztahy mezi blízkými příbuznými, když k rodinnému životu patří nejen sociální a morální vztahy, ale také zájmy materiální povahy (např. vyživovací povinnost). Respektování takto pojatého rodinného života zahrnuje závazek státu jednat způsobem umožňujícím normální rozvoj těchto vztahů.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998, sp. zn. 23 C 52/96

- Výňatek z právní věty, 2. část (zdroj Beck-online):

2. Snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře není jediným případem, kdy postižené fyzické osobě vznikne právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 ObčZ; podmínky pro vznik tohoto práva jsou splněny ve všech případech neoprávněných zásahů do osobnostních práv, kdy se nejeví postačujícím zadostiučinění podle § 13 odst. 1 ObčZ.

Nejednotnost rozhodovací praxe

- Rozhodovací praxe však nebyla v otázce relativní náhrady zcela jednotná, např. Vrchní soud v Praze oproti názoru Krajského soudu v Ostravě judikoval, že nárok na náhradu nemajetkové újmy nevzniká (viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 1 Cmo 211/2000).

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 1 Cmo 211/2000

Základním předpokladem přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích je, že v dané věci došlo ke snížení důstojnosti dotčené osoby anebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře. I když nepochybně úmrtí blízké osoby zasáhlo rodinný život žalobců a tím i jejich soukromí, nebylo v řízení prokázáno, že by se snížila jejich důstojnost, popř. jejich vážnost ve společnosti.

- Rozhodnutí bylo záhy zrušeno rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2002, sp. zn. 28 Cdo 2016/2001.

Postmortální ochrana osobnosti ?

- Soudy dále mj. dovodily, že tento nárok není možné uplatnit podle ustanovení § 15 OZ, tedy v rámci postmortální ochrany člověka, ale výhradně v režimu ustanovení § 11 a 13 OZ (např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 12. 2001, sp. zn. 1 Co 119/2001).

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 12. 2001, sp. zn. 1 Co 119/2001

Osoby uvedené v § 15 odst. 1 obč. zák. nemohou u soudu úspěšně uplatnit právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Je tomu tak proto, že toto právo je osobně spjato výlučně se zemřelou fyzickou osobou a jako právo osobní povahy jejím úmrtím zaniká a nepřechází na dědice. Kdyby náhrada nemajetkové újmy v penězích byla poskytnuta jiné osobě, neplnila by svou funkci, neboť by již nevyvažovala ani nezmírňovala nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem dotčené osoby.

Úvaha soudu o stanovení výše nároku na náhradu nemajetkové újmy

- Soud určí výši nároku podle své úvahy, kdy podle § 13 odst. 3 OZ by měl soud přihlédnout k:

(a) závažnosti vzniklé újmy

a

(b) okolnostem, za nichž k porušení práva došlo

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, 30 Cdo 4380/2009

- Právní věta, zdroj ASPI:

I. Určení výše zadostiučinění v penězích se musí opírat o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska posuzovaného případu. Pro určení výše požadované relativní náhrady jsou rozhodná výlučně hlediska vyplývající z ustanovení § 13 odst. 3 občanského zákoníku, která se upínají ke konkrétním jedinečným okolnostem posuzovaného případu, není opodstatněné porovnávat výši relativní satisfakce přisuzované soudy v jiných sporech.

II. Smyslem peněžitého zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku je výhradně zmírnění následků vzniklé nemajetkové újmy na osobnosti fyzické osoby, takže nejde o reparaci celé nemajetkové újmy.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2009, sp. zn. 30 Cdo 1578/2009

- **Právní věta, zdroj ASPI:**

Přiznání zadostiučinění v penězích soudem předpokládá naplnění řady zákonných předpokladů, které současně musí být soudem skutečně seznány a pro daný případ individualizovány. Určujícím je mimo jiné především zjištění, že v konkrétním případě jde o nemajetkovou újmu vzniklou v osobnostní sféře fyzické osoby, kterou tato fyzická osoba zejména vzhledem k povaze, intenzitě, trvání a rozsahu působení nepříznivého následku pociťuje a prožívá jako závažnou. Zjistí-li soud, že zde jsou předpoklady pro přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích, zbývá v konkrétním případě zodpovědět otázku její výše. Ač se určení úrovně tohoto zadostiučinění stává předmětem volného uvážení soudu, musí soud v každém jednotlivém případě vycházet z úplného skutkového stavu a v tomto rámci se opírat o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska. Jen tak lze vytvořit záruky, že určení výše přiznaného peněžitého zadostiučinění dojde k zákonem požadovanému přiměřenému zmírnění nastalé závažné nemajetkové újmy.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 83/2011

- Právní věta, zdroj ASPI:

Jak morální zadostiučinění ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 obč. zák., tak i zadostiučinění v penězích ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 obč. zák., sledují stejný cíl, tj. přiměřeně s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu, optimálně, a tím účinně, vyvážit a zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, tj. nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby. I při určení výše relutární satisfakce musí být přihlíženo k prvořadě satisfakční funkci přiznávané peněžité částky, kterou je sledováno zajistit odpovídající vyvážení a zmírnění nemajetkové újmy vzniklé na osobnosti postižené fyzické osoby. Relutární zadostiučinění plní především satisfakční funkci, i když úlohu preventivního významu zákonu odpovídajícího a spravedlivého zadostiučinění nelze vylučovat. Vlastní zásah je nutno hodnotit vždy objektivně s přihlédnutím ke konkrétní situaci, za které k neoprávněnému zásahu došlo (tzv. konkrétní uplatnění objektivního kritéria), jakož i k osobě postižené fyzické osoby (tzv. diferencované uplatnění objektivního kritéria). Uplatnění konkrétního a diferencovaného objektivního hodnocení znamená, že o postižení fyzické osoby na její osobnosti ve značné míře půjde pouze tam, kde za konkrétní situace, za které k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, jakož i s přihlédnutím k dotčené fyzické osobě, lze spolehlivě dovodit, že by nastalou nemajetkovou újmu vzhledem k intenzitě a trvání nepříznivého následku pocítovala jako závažnou zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě a v postavení postižené fyzické osoby.

Závažnost vzniklé újmy

- V případě usmrcení osoby blízké je vnímána intenzita nepříznivého následku jako objektivně velmi vysoká, neboť se jedná o následek nereparovatelný, obsahující prvek nečekanosti.
- Celková doba působení nepříznivého následku zásahu do osobnostních práv pozůstalých je značně dlouhá, i když časově přesněji blíže neurčitelná.

Okolnosti usmrcení osoby

- Přestože zákon blíže nspecifikuje, které okolnosti usmrcení mají být zvláště soudem posuzovány v případě stanovování výše náhrady nemajetkové újmy a každý případ se skutkově velmi liší, v nalézacích rozhodnutích soudů se opakovaně objevují některá zohledňovaná kritéria.
- Přehled těchto okolností má pouze orientační vypovídací hodnotu a jednotlivé okolnosti mohou být zároveň podřazeny i pod vícero z kritérií.

Kritéria (okolnosti) pro určení výše náhrady nemajetkové újmy soudem

- V rozhodovací praxi soudů se postupně ustálila jistá kritéria pro určení výše náhrady poskytované pozůstalým osobám, která bychom mohli rozdělit na:

**(1) okolnosti na straně žalobce
(poškozený)**

a

**(2) okolnosti na straně žalovaného
(subjekt odpovědný za způsobenou imateriální újmu)**

(1) Okolnosti na straně žalobce

- (i) intenzita vztahu žalobce se zemřelým
- (ii) věk zemřelého a pozůstalého
- (iii) otázka hmotné závislosti pozůstalého na usmrcené osobě
- (iv) morální zadostiučinění ve formě právního postihu žalovaného (zpravidla trestněprávní sankce)

Ad (i) Intenzita vztahu žalobce se zemřelým

- Zatímco v případě náhrady jednorázové škody podle § 444 odst. 3 OZ, která však ve vymezeném časovém období (do května 2004) nebyla možná, je nutné prokázat pouze existenci příbuzenského vztahu (příp. status osoby blízké a soužití ve společné domácnosti), z hlediska nároku na nemajetkovou újmu je individuálně soudem posuzována intenzita vztahu žalobce se zemřelým.
- Absence výše uvedeného vztahu může vést i k zamítnutí nároku, nižší intenzita vztahu k nižší přiznané částce, naopak mimořádně dobré vztahy jsou předpokladem přiznání vyšší částky náhrady nemajetkové újmy, a to vzhledem k vyvolání pravděpodobně horších následků.

Ad (ii) Věk zemřelého a pozůstalých

- Je zřejmé, že ačkoliv např. ztráta rodiče představuje újmu v každém věku, bude tato jinak snášena u batolete, které si ztrátu není dosud schopno plně uvědomit, kdy však absence rodiče jej bude ovlivňovat a provázet celým dalším životem, u dítěte školního věku, které je na rodiči citově závislé, nebo u dospělého jedince, který již nežije ve společné domácnosti s usmrceným rodičem a má vlastní rodinu.
- Zohlednit věk je třeba však také z opačné perspektivy - jinak je prožívána ztráta novorozence jeho rodiči, ztráta dospělého jedince - rodiče jeho dětmi nebo ztráta osoby důchodového věku z pohledu jeho vnoučat.

Ad (iii) Otázka existenční a hmotné závislosti na usmrcené osobě

- Nárok na nemajetkovou újmu není jediným nárokem, který je se ztrátou osoby blízké spojen (např. náklady na výživu pozůstalým), přesto představuje otázka existenční a hmotné závislosti jedno z kritérií, které je soudy v souvislosti s výší náhrady nemajetkové újmy posuzováno.
- Toto kritérium velmi úzce souvisí s kritérii (i) a (ii), jak byly tyto uvedeny v předchozích částech prezentace.

Ad (iv) Morální zadostiučinění (satisfakce)

- K tomu, aby byl nárok na reletární náhradu nemajetkové újmy vůbec soudem přiznán, musí tento dospět k závěru, že morální zadostiučinění se nejeví jako postačující. Konkrétní formy zadostiučinění a jejich dopady do sféry pozůstalých je třeba zohlednit i při určení výše škody.

Příkladem lze uvést, že písemná omluva nebude mít žádnou satisfakční hodnotu pro novorozence, který ztratil matku, ale pro jejího manžela již ano. Morální zadostiučinění může mít mnoho forem, např. odsouzení žalovaného v trestním řízení spolu s odůvodněním takového soudního rozhodnutí, správní sankce anebo samotné rozhodnutí o porušení práva na ochranu osobnosti spolu s odůvodněním tohoto rozhodnutí.

Z pohledu morálního zadostiučinění je také třeba vnímat postoj žalovaného k události, vedoucí k usmrcení osoby. Relevantní může být omluva, projev lítosti, jakákoliv dobrovolná úhrada náhrady škody, apod.

(2) Okolnosti na straně žalovaného

- (v) míra zavinění, míra spoluzavinění usmrčené osoby
- (vi) postoj žalovaného (lítost, náhrada škody, omluva aj.)
- (vii) dopad události do sféry původce
- (viii) majetkové poměry žalovaného

Ad (v) Míra zavinění žalovaného, míra spoluzavinění usmrceného

- Z pohledu tohoto kritéria je významné, zda k usmrcení osoby došlo úmyslným jednáním žalovaného (např. trestný čin vraždy) nebo jednáním nedbalostním (nejčastěji v případě dopravních nehod). Od nedbalosti je dále nutné odlišit hrubou nedbalost (např. dopravní nehoda, k níž došlo při řízení pod vlivem návykové látky, při překročení povolené rychlosti, apod.).
- V případě náhrady škody ust. § 441 OZ stanoví, že pokud byla škoda zaviněna poškozeným, nese tento vzniklou škodu poměrně. Zohlednit spoluzavinění usmrceného *per analogiam* je tedy nutné i v případě rozhodování soudu o výši náhrady nemajetkové újmy.

Ad (vi) Postoj žalovaného

- Postoj žalovaného byl již zmíněn v souvislosti s morálním zadostiučiněním v podobě lítosti, omluvy nebo dobrovolné úhrady finančních částek pozůstalým. Do výše náhrady nemajetkové újmy však může být promítnut i postoj negativní - popírání viny, absence omluvy, jiné nevhodné chování k pozůstalým, apod.

Ad (vii) Dopad události do sféry původce

- Usmrcení jiné osoby může u původce události vyvolat pocity viny, které mohou přerůst až v psychické problémy. V jiném případě může být původce při nehodě sám zraněn, anebo utrpět také ztrátu osoby jemu blízké. I tyto dopady je třeba soudem zohlednit.

Ad (viii) Majetkové poměry žalovaného

- Jak vymezují některé judikáty, majetkové poměry žalovaného je třeba zohlednit nikoliv z pohledu stanovení výše přiznané satisfakce, ale z pohledu možností reálného uspokojení přiznaných nároků žalovaným.

Východiska pro určení výše náhrady nemajetkové újmy v rozhodnutí Nejvyššího soudu

- Některá východiska pro určení výše náhrady nemajetkové újmy, která byla shora v této části prezentace označena jako kritéria (okolnosti) pro stanovování výše relativní náhrady soudem, shrnul Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí, konkrétně v usnesení ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2545/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2545/2008 - 1. část právní věty

- **ZÁKLADNÍ SOUVISLOSTI POSUZOVANÉHO PŘÍPADU**

1. Určení výše nároku na přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích při neoprávněném zásahu do ochrany osoby lze zjišťovat značně obtížně. Uplatní se postup podle ustanovení § 136 o. s. ř., kdy soud tuto výši určí podle své úvahy. I ta však podléhá hodnocení. Základem posouzení podle zmíněného ustanovení je proto zjištění takových skutečností, které soudu umožní založit úvahu na určitém kvantitativním posouzení základních souvislostí posuzovaného případu.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2545/2008 - 2. část právní věty

- **SATISFAKČNÍ FUNKCE NÁHRADY**

2. Jak morální zadostiučinění, tak i zadostiučinění v penězích, sledují stejný cíl, tj. přiměřeně s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu, optimálně, a tím účinně, vyvážit a zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, tj. nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby. Z uvedeného vyplývá, že i při určení výše relativní satisfakce musí být přihlíženo k prvořadě satisfakční funkci přiznávané peněžité částky, kterou je sledováno zajistit odpovídající vyvážení a zmírnění nemajetkové újmy vzniklé na osobnosti postižené fyzické osoby.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2545/2008 - 3. část právní věty

- **NUTNOST PŘIHLÉDNOUT K MORÁLNÍMU ZADOSTIUČINĚNÍ**

3. Při vymezení relativní satisfakce je nezbytné přihlídnout k zadostiučinění, kterého se poškozenému již dostalo (event. má dostat) ve formě morálního zadostiučinění (t.j. ve formě nemajetkové, resp. morální satisfakce). Formy této satisfakce mohou být rozličné (lze zmínit omluvu, konstatování výroku soudního rozhodnutí, že došlo k zásahu do osobnostních práv dotčené fyzické osoby, apod.). Jako samostatné morální zadostiučinění může podle okolností působit i již sama aktivně projevená snaha toho, kdo zasáhl do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, mimosoudně zajistit postiženému konkrétní satisfakci (např. „dobrovolné“ poskytnutím finančních prostředků jako náhrady nemajetkové újmy v penězích, resp. pokusem eventuálně i jinak zmírnit následky zásahu, např. formou účasti s postiženým, součinností s ním, projevenou lítostí apod.). Pak v těchto případech může vedle sebe stát jak např. dobrovolně poskytnutá relativní satisfakce, tak současně satisfakce přestavovaná aktivní účastí projevenou ve vztahu k dotčené fyzické osobě. I míru tohoto morálního zadostiučinění, je-li dáno, je pak třeba náležitě ověřit a zhodnotit.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2545/2008 - 4. část právní věty

- **ZADOSTIUCINĚNÍ V PODOBĚ TRESTNÍHO ŘÍZENÍ**

4. Zadostiučiněním může být i trestní řízení vedené v souvislosti se zásahem do osobnosti fyzické osoby proti tomu, kdo se tohoto zásahu dopustil, resp. jím může být samotné rozhodnutí vydané v tomto řízení. Možný satisfakční účín trestního řízení přitom však může mít značně rozdílnou intenzitu podle okolností konkrétního případu. Je tak nutno na základě výsledků důkazního řízení náležitě individualizovat způsobilost jednotlivých satisfakčních prostředků (kterých se tak dotčené osobě již dostalo) zmírnit následky zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby a současně i konkrétně uvážit, do jaké míry se takováto satisfakce podílela na zmenšení následků zásahu.

Dopad novely OZ č. 47/2004 Sb. na soudní praxi - začlenění nároku na jednorázové odškodnění

- **Květen 2004** znamenal předěl v rozhodování o náhradě nemajetkové újmy za ztrátu osoby blízké cestou ochrany osobnosti, i tam, kde k usmrcení došlo před účinností, nebo dokonce i před přijetím zákona č. 47/2004 Sb., a to vzhledem k době trvání některých řízení.
- Příkladem může být rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 5. 2010, sp. zn. 1 Co 399/2009, který v odůvodnění obsahuje odkaz na ust. § 444 OZ, třebaže k dopravní nehodě, která zapříčinila ztrátu osoby blízké, došlo (již) dne 3. 9. 1999, tzn. před přijetím zákona.

Ustanovení § 444 odst. 3 OZ jako vodítko pro stanovení výše nároku podle ust. § 13 OZ

- I když nebylo možné na případy, kde k usmrcení osoby došlo **před 1. květnem 2004** aplikovat novou právní úpravu jednorázového odškodnění podle ustanovení § 444 odst. 3 OZ, byly soudem posuzované případy nahlíženy optikou nového zákonného ustanovení, tj. částky jednorázového odškodnění byly používány jako vodítko pro stanovení výše nároku podle ust. § 13 OZ. (viz např. Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1959/09).

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1959/09

- *Ustanovení § 444 odst. 3 je odrazem představy zákonodárce o výši jednorázového odškodnění újmy způsobené pozůstalým a jako takové jistě může být určitým, resp. důležitým vodítkem pro obecné soudy, které na základě své volné úvahy rozhodovaly o tom, v jaké výši případné odškodnění přiznat; ignorování dané skutečnosti, kdy by se výše odškodnění zásadně odchylovala od částek uvedených v citovaném ustanovení, aniž by to odůvodňovaly zvláštní okolnosti případu, mohlo představovat libovůli v soudním rozhodování.*

Ustanovení § 444 odst. 3 OZ - zjednodušení úvahy soudu

- Využívání dikce ustanovení § 444 odst. 3 OZ jako vodítka v některých případech výrazně zjednodušovalo složitou úvahu soudu o jednotlivých okolnostech případu.

Vázanost soudu žalobním návrhem

- Při zkoumání jednotlivých částek přisouzených soudy v řízení na ochranu osobnosti je nutné si uvědomit, že výše přiznaných částek mohly být ovlivněny i částkami, které žalobci požadovali v žalobním návrhu, neboť soud je tímto návrhem vázán, tj. nemůže přiznat částky *ultra petitum*.

JUDIKATORNÍ KOMPENDIUM

I.

- VÝŠE PŘIZNANÉHO ZADOSTIUČINĚNÍ
- SKUTKOVÉ OKOLNOSTI PŘÍPADU

DOPRAVNÍ NEHODY

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1627/2005

- 150.000,-Kč/manželka
- dopravní nehoda, † manžel
- morální zadostiučinění
v podobě odsouzení v trestním
řízení

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1286/2005

- 200.000,-Kč/matka
- 100.000,-Kč/sestra
- dopravní nehoda, † syn a bratr
- morální zadostiučinění
v podobě odsouzení v trestním
řízení

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2545/2008

- 220.000,-Kč/manželka
- 180.000,-Kč/dcera
- dopravní nehoda, † manžel a otec
- lítost, omluva, náhrada majetkové škody
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 2. 2005, sp. zn. 1 Co 87/2004

- 300.000,-Kč/matka
- dopravní nehoda, † dcera
- změny v psychice žalobkyně (zhroucení, psychické léčení)
- nedbalost - nepřizpůsobení rychlosti jízdy schopnostem a mokrému povrchu vozovky
- lítost, omluva
- žalovaný VŠ student - předpoklad, že se zlepší jeho majetkové poměry pro futuro

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. 1 Co 301/2008

- 50.000,-Kč/družka
- 30.000,-Kč/matka
- 20.000,-Kč/sestra
- 20.000,-Kč/matka zraněné dívky
- 20.000,-Kč/otec zraněné dívky
- **nebyla přiznána**/babička zraněné dívky
- dopravní nehoda, † druh a těžké zranění družky
- úzké a pevné vztahy
- hrubá nedbalost - řízení pod vlivem alkoholu
- žalovaný při nehodě vážně zraněn - plný invalidní důchod

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 12. 2009,
sp. zn. 1 Co 183/2009 (ve spojení s rozsudkem Nejvyššího soudu
ze dne 25. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 476/2011)

- 80.000,-Kč/manželka
- 80.000,-Kč/dítě
- 80.000,-Kč/dítě
- dopravní nehoda - sražení chodce jdoucího po vozovce, † manžel a otec
- nevýrazné překročení rychlosti žalovaným
- spoluzavinění usmrceného - *chůze v noci v nevýrazném oblečení na nesprávné straně vozovky ve značně podnapilém stavu, pro který před okamžikem střetu zavrával vlevo přímo do jízdní dráhy vozidla řízeného žalovaným*

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 2010, sp. zn. 1 Co 146/2010

- 500.000,-Kč/dítě
- 500.000,-Kč/dítě
- 500.000,-Kč/dítě
- 200.000,-Kč/otec zemřelé ženy
- 200.000,-Kč/matka zemřelé ženy
- 50.000,-Kč/otec zemřelého
- dopravní nehoda, † 2 osoby, manželé
- nedbalostní zavinění
- žalovaná sama zraněna, posttraumatický šok
- projevení soustrasti, 50.000,-Kč zasláno dětem na účet veřejné sbírky, dárky k Vánocům pro děti
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení
- nižší intenzita vztahů u otce zemřelého

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 1 Co 303/2010

- 150.000,-Kč/manželka
- dopravní nehoda, † manžel
- morální zadostiučinění
trestním odsouzením

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 1 Co 265/2006

- 250.000,-Kč/manželka
- 250.000,-Kč/syn
- 250.000,-Kč/dcera
- dopravní nehoda - sražení chodce, † manžel a otec
- hrubá nedbalost - řízení pod vlivem alkoholu, nepovolená rychlost

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 10. 2012, sp. zn. 1 Co 78/2011

- 50.000,-Kč/dcera
- 20.000,-Kč/matka
- dopravní nehoda, † matka a dítě
- útlý věk dcery, závislost na matce

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2013, sp. zn. 3 Co 49/2012

- 600.000,-Kč/otec
- dopravní nehoda - srážka autobusu a lokomotivy, † syn (17 let)
- nadstandardně dobré vztahy, syn svěřen do výchovy otce
- depresivní stavy otce - ukončení živnosti, invalidní důchod

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 3. 2013, sp. zn. 1 Co 16/2009

- 120.000,-Kč/matka
(2 žalovaní)
- 120.000,-Kč/otec
- 55.000,-Kč/bratr
- dopravní nehoda, † dcera a sestra
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení
- nejednalo se jednoznačně o hrubou nedbalost
- jedna ze žalovaných byla při nehodě rovněž zraněna, i jí vznikla újma v důsledku úmrtí přítele

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2006, sp. zn. 24 C 15/2005

- 500.000,-Kč/manželka
- 1.000.000,-Kč/syn
- dopravní nehoda, † manžel a otec, nezletilý syn při nehodě zraněn
- manželka začala žít s novým partnerem, se kterým má nezletilé dítě
- nezletilý syn od nehody zdravotně postižen

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 24. 8. 2009, sp. zn. 36 C 193/2008

- 400.000,-Kč/matka
- dopravní nehoda, † 2 osoby - otec a syn
- způsob jízdy usmrceného - možné spoluzavinění
- vozidlo usmrceného zjevně v době nehody nevyhovovalo svým stavem zákonem požadovaným bezpečnostním prvkům

OSTATNÍ PŘÍPADY

Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01

- 350.000,-Kč/matka
- 250.000,-Kč/otec
- 100.000,-Kč/babička -
invalidita v důsledku události
- 80.000,-Kč/dědeček
- pád ocelového závěsného
nosníku ze střechy domu
při stavebních úpravách
- † dítě (cca 1 rok), zraněna
babička zemřelého dítěte
- nepochopitelné a bezohledné
jednání osob na stavbě, které
vedlo k dané události

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 10. 2012, sp. zn. 1 Co 161/2012

- 300.000,-Kč/matka
- poškození zdraví dítěte v souvislosti se zanedbáním lékařské péče při porodu a následné úmrtí dítěte 2 roky po narození
- žalobkyni byl zachráněn život žalovanou po porodních komplikacích

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 1998, sp. zn. 23 C 52/96

- 50.000,-Kč/zletilé dítě
- 50.000,-Kč/zletilé dítě
- laparoskopická operace žlučníku matky
- dospělí žalobci (s vlastními rodinami) - nižší intenzita osobních vztahů

HROMADNÁ DOPRAVNÍ NEHODA

DOPRAVNÍ NEHODA AUTOBUSU u obce Nažidla, 8. 3. 2003 (úmrtí 20 osob)

Rozsudky Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 4. 2009

- sp. zn. 19 C 100/2004: **200.000,-Kč/manželka**
- sp. zn. 19 C 101/2004: **200.000,-Kč/matka**
- sp. zn. 19 C 102/2004: **100.000,-Kč/matka & 100.000,-Kč/otec**
- sp. zn. 19 C 104/2004: **100.000,-Kč/matka & 100.000,-Kč/otec**

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 5. 5. 2009

- sp. zn. 19 C 103/2004: **200.000,-Kč/matka**

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. 1 Co 458/2008

- 400.000,-Kč/matka nezletilé dcery & zároveň dcera usmrcené ženy a sestra další usmrcené ženy
- 400.000,-Kč/otec dvou nezletilých dcer
- † 4 příbuzné osoby
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení

**USTANOVENÍ § 444 ODST. 3 OZ JAKO
VODÍTKO**

DOPRAVNÍ NEHODY

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2219/2006

- 240.000,-Kč/matka
- 240.000,-Kč/otec
- dopravní nehoda, † dítě
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 11. 2004,
sp. zn. 1 Co 28/2004 (ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu
ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1561/2005)

- 200.000,-Kč/manželka
- 100.000,-Kč/dítě
- 100.000,-Kč/dítě
- 100.000,-Kč/dítě
- dopravní nehoda, † manžel a otec
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 2. 2005, sp. zn. 1 Co 47/2004

- 500.000,-Kč/otec
- dopravní nehoda, † dítě
- hrubá nedbalost - alkohol, nepřiměřená rychlost
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 1 Co 226/2006

- 240.000,-Kč/matka
- dopravní nehoda, † dítě
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 1 Co 26/2007

- 125.000,-Kč/matka
- 125.000,-Kč/otec
- dopravní nehoda, † dítě
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 5. 2010, sp. zn. 1 Co 399/2009

- 380.000,-Kč/manžel a otec
(+100.000,-Kč uhrazeno dobrovolně)
- dopravní nehoda, † 2 osoby (matka a dítě)
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 3. 2008, sp. zn. 32 C 72/2006

- 120.000,-Kč/matka
- 60.000,-Kč/bratr
- 60.000,-Kč/sestra
- 20.000,-Kč/babička
- 20.000,-Kč/dědeček
- dopravní nehoda - sražení nezletilé přebíhající dálnici
- vodítka § 444 odst. 3 OZ
- 50% spoluzavinění usmrcené
- usmrcená jako nejstarší dítě pomáhala matce s mladšími sourozenci
- věk sourozenců (8 a 10 let) - lépe se vyrovnají se ztrátou než dospělí
- neúplná rodina, matka samoživitelka - pomáhali prarodiče usmrcené

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 4. 2008, sp. zn. 34 C 30/2005

- 80.000,-Kč/syn
- dopravní nehoda, † otec
- vodítko § 444 odst. 3 OZ
- vyšší věk žalobce při ztrátě otce, absence vyživovací a bytové závislosti
- nižší četnost osobních návštěv

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 6. 2008, sp. zn. 32 C 14/2003

- 250.000,-Kč/matka
- 250.000,-Kč/otec
- dopravní nehoda - sražení nezletilého na přechodu pro chodce, † dítě
- vodítko § 444 odst. 3 OZ
- ztráta dětského života

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 7. 2008, sp. zn. 34 C 17/2006

- 60.000,-Kč/dcera
- 60.000,-Kč/syn
- dopravní nehoda, † otec
- vodítka § 444 odst. 3 OZ
- věk žalobců, hmotná a existenční nezávislost na otci
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení
- zohledněny osobní a majetkové poměry žalovaného

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 7. 2008, sp. zn. 34 C 48/2006

- 180.000,-Kč/manžel
- 240.000,-Kč/syn
- 240.000,-Kč/dcera
- dopravní nehoda - sražení osoby pohybující se po vozovce, † manželka a matka
- vodítka § 444 odst. 3 OZ
- dílčí míra spoluzavinění usmrcené
- méně traumatizující dopad na manžela než na děti
- děti již ve věku, kdy bylo vytvořeno trvalé a pevné pouto k matce

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 12. 2008, sp. zn. 34 C 76/2004

- 40.000,- Kč/manželka
- 40.000,-Kč/dcera
- 40.000,-Kč/syn
- 40.000,-Kč/syn
- dopravní nehoda, † manžel a otec
- vodítka § 444 odst. 3 OZ
- věk žalobců, hmotná a existenční nezávislost na otci a manželovi
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení
- omluva, dobrovolná úhrada 25.000,-Kč manželce, uspokojení nároků na náhradu hmotné škody
- zohledněny osobní a majetkové poměry žalovaného

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 10. 4. 2009, sp. zn. 34 C 94/2005 (ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 5. 2010, sp. zn. 1 Co 396/2009, a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4083/2010)

- 400.000,-Kč/manžel a otec
- 400.000,-Kč/dítě a sestra
- 400.000,-Kč/dítě a sestra
- 150.000,-Kč/bratr a strýc
- dopravní nehoda, † 2 osoby (matka a dcera)
- vodítko § 444 odst. 3 OZ
- ztráta sestry a neteře měla na žalobce jiný dopad než na ostatní žalobce

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 7. 2011, sp. zn. 23 C 198/2005

- 160.000,-Kč/družka
- 160.000,-Kč/syn
- 160.000,-Kč/matka
- dopravní nehoda, † druh a otec (syn)
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 16. 12. 2011, sp. zn. 24 C 123/2011

- 1.500.000,-Kč/matka
- 1.500.000,-Kč/otec
- dopravní nehoda - vjezd vozu se sněhovou radlicí do cesty osobnímu automobilu, † dítě
- vodítka § 444 odst. 3 OZ
- nízký věk usmrceného dítěte (8 let), jediné dítě rodičů
- žalobce přímým svědkem usmrcení
- důsledkem události rozvrat manželství žalobců
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení

**USTANOVENÍ § 444 ODST. 3 OZ JAKO
VODÍTKO**

OSTATNÍ PŘÍPADY

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1959/09

- 240.000,-Kč/otec
- 240.000,-Kč/matka
- úmrtí v souvislosti s nehodou plynového zařízení, † dítě
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009,
sp. zn. 30 Cdo 5188/2007 (ve spojení s usnesením Ústavního soudu
ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. I. ÚS 1135/10)

- 240.000,-Kč/manžel
- 240.000,-Kč/dcera
- 240.000,-Kč/dcera
- neadekvátní léčba vedla ke smrti pacientky, † manželka a matka
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 860/2010

- 240.000,-Kč/manžel
- 300.000,-Kč/dítě
- 300.000,-Kč/dítě
- úmrtí z důvodu akutního selhání jater následkem postupu non lege artis
† manželka a matka

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 1 Co 186/2006

- 240.000,-Kč/manželka
- 240.000,-Kč/dítě
- 240.000,-Kč/dítě
- 240.000,-Kč/dítě
- 175.000,-Kč/bratr
- úmrtí po předchozím napadení, † manžel a otec (bratr)
- vodítka § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 1 Co 12/2007

- 120.000,-Kč/manželka
- usmrcení úrazem při práci
v lese, † manžel
- vodítko § 444 odst. 3 OZ
- 50% spoluzavinění usmrceného

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 1. 2009, sp. zn. 1 Co 318/2008

- 300.000,-Kč/manželka
- nároky ostatních žalobců stále předmětem řízení
- záměna podaných léků, † manžel
- vodítko § 444 odst. 3 OZ
- nejvážněji zasažena manželka
- chování žalované po úmrtí - odmítla sdělit plnou pravdu a poskytnout lékařskou dokumentaci

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 6. 2009, sp. zn. 1 Co 88/2009

- 240.000,-Kč/družka
(3 žalovaní - každý 80.000,-Kč)
- otrava unikajícím oxidem uhelnatým, † druh
- vodítko § 444 odst. 3 OZ
- nedbalostní zavinění
- morální zadostiučinění
v podobě odsouzení v trestním řízení

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 3. 2009, sp. zn. 34 C 206/2007 (ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. 3 Co 102/2011)

- 240.000,-Kč/syn
- úmyslné násilné usmrcení, † otec
- vodítko § 444 odst. 3 OZ
- nízký věk žalobce při ztrátě otce
- úmyslné protiprávní jednání žalovaných
- absence omluvy či vyjádření lítosti
- morální zadostiučinění v podobě trestního postihu žalovaných

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 5. 2012, sp. zn. 4 C 53/2002

- 100.000,-Kč/manželka
- 100.000,-Kč/syn
- 100.000,-Kč/dcera
- 100.000,-Kč/matka
- pracovní úraz v dole
- věk nezletilých žalobců
- hmotná a existenční nezávislost na otci a manželovi
- správní postih žalovaného
- finanční plnění ve prospěch manželky
- uspokojení nároků na náhradu hmotné škody (pojišťovna)
- nezaviněné porušení právních povinností žalovaným
- vodítko § 444 odst. 3 OZ

**PRÁVNÍ SITUACE A SOUDNÍ
PRAXE
PO 1. KVĚTNU 2004**

Novela OZ zákonem č. 47/2004 Sb.

- V souvislosti s novelizací zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, byla přijata i změna občanského zákoníku, spočívající v začlenění nového nároku na jednorázové odškodnění pozůstalých za škodu usmrcením, a to vložním nového odstavce do ust. § 444 OZ.

Jednorázové odškodnění pozůstalých

- Podle nového ust. § 444 OZ odst. 3 mají na jednorázové odškodnění nárok:
 - manžel a manželka, děti a rodiče ve výši 240.000,-Kč
 - rodiče při ztrátě nenarozeného dítěte 85.000,-Kč
 - sourozenci zesnulého 175.000 Kč
 - další blízké osoby žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti ve výši 240.000,-Kč.

Ustanovení § 444 odst. 3 OZ - náhrada škody nebo satisfakce nemajetkové újmy ?

- Ačkoliv včlenění nového institutu do části šesté občanského zákoníku i dikce samotného ustanovení § 444 odst. 3 OZ nezakládá pochyb o tom, že jednorázové odškodnění pozůstalých je koncipováno jako náhrada škody, jsou o povaze tohoto nároku vedeny odborné diskuze. Škoda je totiž tradičně pojímána jako újma v majetkové sféře poškozeného objektivně vyjádřitelná penězi.
- K dané problematice se vyjádřil ve svém plenárním nálezu Ústavní soud (nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04).

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04

- Výňatek č. 1 z právní věty, zdroj ASPI:

Ústavní soud v této souvislosti cítí potřebu zdůraznit, že z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného.

K takovému pojetí se ostatně hlásí i principy evropského deliktního práva, které definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu.

Náhrada škody versus satisfakce nemajetkové újmy - dva samostatné nároky ?

- Se vstupem novely č. 47/2004 Sb. v účinnost bylo třeba vymezit vztah nároků na náhradu škody podle § 444 odst. 3 OZ a relativní satisfakcí nemajetkové újmy podle § 11 a 13 OZ.

Jedná se o dva nároky samostatné, na sobě nezávislé, anebo o jediný nárok, který by měl představovat satisfakci za újmu, kterou pozůstalí utrpěli v souvislosti se ztrátou osoby blízké?

- Již shora citovaný plenární náleží Ústavního soudu se přiklání k variantě, že se jedná o dva nároky samostatné (viz Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04).

Stejný právní názor vyslovil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1577/2009.

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04

- **Výňatek č. 2 z právní věty, zdroj ASPI:**

Ústavní soud posuzoval, zda lze za použití interpretačních pravidel vyložit ustanovení občanského zákoníku, vymezující náhradu škody tak, že by bylo možné pod toto ustanovení podřadit i nárok na náhradu imateriální škody, spočívající ve ztrátě blízké osoby. Zde nemohl pominout, že v období od podání ústavní stížnosti byla do zákona včleněna úprava odškodnění pozůstalých novelizovaným ustanovením § 444 občanského zákoník, do kterého byl vložen nový odstavec 3, který tuto problematiku řeší jednorázovým plněním. Tímto ustanovením zákonodárce upravil způsob a rozsah náhrady za tento druh imateriální škody.

Tato úprava neumožňuje svojí jednoznačností žádný prostor pro odlišný výklad. Je však natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevylučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1577/2009

- Výňatek z právní věty, zdroj ASPI:

Ustanovení § 444 odst. 3 OZ zakládá originální právo na jednorázové odškodnění pozůstalých uvedených pod písm. a) až f) za nemajetkovou újmu, která jim vznikne v případě usmrcení osoby blízké. Rozsah odškodnění je dán stanovením absolutních částek, na které pozůstalému vzniká nárok, prokáže-li existenci příbuzenského či jiného obdobného poměru s usmrceným, a to bez dalšího dokazování. Tato úprava je ovšem natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému, a nevylučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.

Navyšování odškodnění podle ust. § 444 odst. 3 OZ přiznáním relativní náhrady podle ust. § 13 OZ

- Ústavní soud svým nálezem (Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04) připustil paralelní aplikaci obou ustanovení, čímž se žaloba na ochranu osobnosti stala de facto prostředkem navyšování odškodnění, kterého se dostává pozůstalým v souladu s ust. § 444 odst. 3 OZ.

Podmínka mimořádnosti pro přiznání relativní náhrady podle ust. § 13 OZ nad rámec odškodnění podle ustanovení § 444 odst. 3 OZ

- Podmínkou pro přiznávání relativní satisfakce nad rámec odškodnění podle § 444 odst. 3 OZ je podle judikatury jistá mimořádnost případu, daná hlubším dopadem události do sféry odškodňované osoby, anebo je tato dána okolnostmi události, při níž došlo k usmrcení osoby blízké (k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 947/2011).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007

- *Ustanovení § 444 odst. 3 obč. zák. odpovídá rozsahu nemajetkové újmy pozůstalých osob při obvyklých citových vztazích v rodině. Pokud tedy zákonodárce umožňuje, aby za totožný zásah pozůstalí uplatnili také náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 obč. zák., má tím na mysli další satisfakci, která přichází v úvahu při značně výraznějším zásahu do soukromí pozůstalých, než k jakému dochází v obvyklých případech běžných vztahů v rodině, tedy při zásahu do značně kvalitativně rozvinutějších a výrazně hlouběji vyvinutých rodinných vztahů nad obvyklou úroveň takových vztahů ve společnosti.*

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 947/2011

- Právní věta, zdroj ASPI:

Pro navýšení náhrad nad paušální jednorázové částky zakotvené v ustanovení § 444 odst. 3 obč. zák. cestou ustanovení § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. je místo v případech mimořádných, tj. v případech mimořádné závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či při mimořádných okolnostech, za nichž k porušení práva došlo. Pro přiznání finančního zadostiučinění nad rámec jednorázového odškodnění musí tedy dovolatel v daném případě splnit, kromě zákonem stanovených kumulativních podmínek uvedených v ustanovení § 13 obč. zák. - tj. podmínky, že morální zadostiučinění (omluva) se jeví nepostačující či neúčinné a že zde neoprávněným zásahem došlo ke snížení důstojnosti fyzické osoby či její vážnosti ve značné míře, také podmínku mimořádnosti, a to buď v okolnostech, nebo ve vzniklé nemajetkové újmě. Součástí soukromého života je také i život rodinný, který v sobě musí zahrnovat právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi, tak aby bylo možné taky rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost. Zaviněná smrt blízké osoby může vzhledem ke vzájemným úzkým a pevným sociálním, morálním, citovým a kulturním vazbám představovat natolik vážnou nemateriální újmu pro rozvíjení a naplňování osobnosti pozůstalého, že může být kvalifikována jako újma snižující jeho důstojnost či vážnost ve společnosti.

Přiznání relativního zadostiučinění osobám neuvedeným v ust. § 444 odst. 3 OZ

- Okruh pozůstalých, kteří mají nárok na náhradu škody za usmrcení osoby blízké, je vymezen ustanovením § 444 odst. 3 OZ - jedná se o nejužší rodinu a osoby žijící s usmrcenou osobou ve společné domácnosti. Je však nepochybné, že mohou existovat velmi pevné citové vazby i mezi usmrceným a dalšími osobami, na které ust. § 444 odst. 3 OZ nepamatuje.

Nejčastěji se bude jednat o vztahy dvoustupňově-mezigenerační (babička - vnučka, vnuk - dědeček), ale také např. vztah teta - neteř, synovec - strýc, apod. Právě u těchto osob zůstala cesta ochrany osobnosti jedinou možností, jak dosáhnout relativní náhrady imateriální újmy.

JUDIKATORNÍ KOMPENDIUM

II.

- VÝŠE PŘIZNANÉHO ZADOSTIUČINĚNÍ PODLE § 11 A 13 OZ (+ JEDNORÁZOVÉ ODŠKODNĚNÍ PODLE § 444 Odst. 3 OZ)
- SKUTKOVÉ OKOLNOSTI PŘÍPADU

DOPRAVNÍ NEHODY

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1577/2009

- nebyla přiznána/matka
- +240.000,-Kč
- nebyla přiznána/otec
- +240.000,-Kč
- nebyla přiznána/sourozenec
- +175.000,-Kč
- nebyla přiznána/sourozenec
- +175.000,-Kč
- nebyla přiznána/sourozenec
- +175.000,-Kč
- dopravní nehoda, † 2 osoby
- důsledky úmrtí výrazně nepřekračují obvykle vzniklé následky
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. 1 Co 415/2008

- 250.000,-Kč /matka
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † dítě
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 1 Co 352/2009

- 25.000,-Kč/manžel
- +240.000,-Kč
- 25.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- nebyla přiznána/dcera
- +240.000,-Kč
- nebyla přiznána/dcera
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † manželka a matka
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení
- nedbalostní zavinění
- žalovaná při nehodě zraněna, nese psychické následky
- lítost žalované
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. 1 Co 284/2009

- 80.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 20.000,-Kč/manželka
- +240.000,-Kč
- 70.000,-Kč/dcera
- +240.000,-Kč
- 70.000,-Kč/dcera
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † syn, manžel a otec
- věk dcer - nezletilé
- 17 let trvající manželství
- tíživá finanční situace žalovaného
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. 1 Co 349/2009

- 250.000,-Kč/manžel
- +240.000,-Kč
- 75.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- 50.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † manželka a matka, manžel zraněn
- dlouhotrvající manželství
- újma na zdraví manžela
- první syn žil s rodiči, druhý s vlastní rodinou
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení
- nedbalostní zavinění
- projev účasti a lítosti, nabídka pomoci
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 4. 2010, sp. zn. 1 Co 384/2009

- 150.000,-Kč/manželka
- +240.000,-Kč
- 150.000,-Kč/dítě
- +240.000,-Kč
- 150.000,-Kč/dítě
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † manžel a otec
- nedbalostní zavinění
- tíživá finanční situace žalované
- žalobcům se nedostalo satisfakce rozsudkem v trestním řízení
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 8. 2012, sp. zn. 1 Co 101/2012

- 125.000,-Kč/manžel
- +240.000,-Kč
- 50.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- 75.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- 75.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 25.000,-Kč/bratr
- +175.000,-Kč
- dopravní nehoda - sražení chodkyně, † manželka, matka, dcera a sestra
- vztahy na velmi vysoké úrovni
- hrubá nedbalost - řízení pod vlivem alkoholu
- morální zadostiučinění odsouzením žalovaného v trestním řízení
- neuspokojivé majetkové poměry žalovaného (starobní důchodce)
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. 1 Co 336/2012

- 250.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 80.000,-Kč/druh matky
- 125.000,-Kč/bratr
- + 175.000,-Kč
- dopravní nehoda, † dcera a sestra
- spoluodpovědnost zemřelé v rozsahu 1/3 - věděla, že žalovaný před jízdou požil alkohol a při jízdě nebyla připoutána
- morální zadostiučinění v podobě odsouzení v trestním řízení
- omluva žalovaného
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 8. 10. 2008, sp. zn. 32 C 125/2006

- 50.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 50.000,-Kč/otec
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † zletilý syn
- spoluzavinění zemřelého -
nebyl při jízdě připoután
- jednorázová náhrada škody
podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 6. 2009, sp. zn. 23 C 220/2008

- 100.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- nebyla přiznána/družka
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † otec a druh
- útlý věk syna (ani ne 1 rok)
- nedbalostní zavinění
- lítost žalovaného
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 12. 2009, sp. zn. 23 C 231/2009

- 100.000,-Kč/manžel
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda - usmrcení cyklistky automobilem, † manželka
- hrubá nedbalost - jízda pod vlivem alkoholu, nepřiměřená a nepovolená rychlost
- morální zadostiučinění trestním odsouzením
- omluvný dopis, mimosoudní vyrovnání 25.000,-Kč
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 10. 5. 2010, sp. zn. 23 C 249/2009

- nebyla přiznána/matka
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda - usmrcení chodce na přechodu řidičem MHD, † dítě
- neshledány žádné mimořádné okolnosti
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 6. 2010, sp. zn. 23 C 172/2009

- 100.000,-Kč/dcera
- +240.000,-Kč
- 150.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- nebyla přiznána/manžel
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda - usmrcení osoby jdoucí po komunikaci, † matka a manželka
- věk dětí (14 a 12 let)
- syn - těžší následky
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 11. 2010, sp. zn. 19 C 85/2009

- 70.000,-Kč/manžel
- +240.000,-Kč
- 60.000,-Kč/dítě
- +240.000,-Kč
- 60.000,-Kč/dítě
- +240.000,-Kč
- 60.000,-Kč/dítě
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † manželka a matka
- velmi úzké citové vazby
- u manžela intenzivnější zásah do soukromí a rodinného života
- omluva řidiče, který způsobil usmrcení
- morální satisfakcí odsouzení řidiče v trestním řízení
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 19. 8. 2011, sp. zn. 24 C 39/2009

- 500.000,-Kč/manžel
- +240.000,-Kč
- 200.000,-Kč/dcera
- +240.000,-Kč
- 200.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda - usmrcení chodkyně řidičem autobusu pod vlivem návykové látky, † manželka a matka
- hrubá nedbalost - hazardní, riskantní a bezohledná jízda řidiče pod vlivem pervitinu
- manžel očitým svědkem usmrcení manželky
- děti již nežily s usmrcenou ve společné domácnosti
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 2. 2012, sp. zn. 23 C 23/2009

- 100.000,-Kč/syn
- +240.000,-Kč
- dopravní nehoda, † otec
- útlý věk syna zemřelého
- existenční a hmotná závislost
- změny v psychice a chování nezletilého syna
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 5. 3. 2012, sp. zn. 66 C 134/2011

- 150.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 75.000,-Kč/bratr
- +175.000,-Kč
- dopravní nehoda, † dcera a sestra
- zemřelá pečovala o zdravotně handikepovaného bratra
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 3. 2012,
sp. zn. 19 C 15/2011 (ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu
v Praze ze dne 25. 9. 2012, sp. zn. 1 Co 134/2012)

- 100.000,-Kč/dcera
- +240.000,-Kč
- 50.000,-Kč/vnučka
- dopravní nehoda - sražení chodkyně na přechodu, † matka a babička
- nadstandardně intenzivní vztahy dcery a matky
- vnučka útlého věku (3 měsíce)
- nedbalostní zavinění - přehlédnutí chodce na přechodu proti nízko ležícímu slunci
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

OSTATNÍ PŘÍPADY

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 4. 2010, sp. zn. 1 Co 351/2009

- 310.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 310.000,-Kč/otec
- +240.000,-Kč
- série lékařských pochybení při reoperaci nosních mandlí, † dítě
- postoj žalované k události (omluva až po 2 letech nesprávně adresovaná)
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 3. 2013,
sp. zn. 1 Co 191/2012, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu
v Praze ze dne 29.1.2013, sp. zn. 1 Co 260/2012

- 430.000,-Kč/matka
- +120.000,-Kč
- 80.000,-Kč/druh matky
- +120.000,-Kč
- 150.000,-Kč/babička
- 75.000,-Kč/dědeček
- otrava oxidem uhelnatým,
† dcera a vnučka (17 let)
- silný a kvalitní vztah matky a
dcery
- pro druha matky zemřelá fakticky
dcerou
- u prarodičů vodítkem ust. § 444
odst. 3 OZ, vyšší intenzita vztahů
a vyšší podíl péče o vnučku
u babičky
- spoluodpovědnost rodičů (matky
a druha), spoluodpovědnost
zemřelé
- jednorázová náhrada škody
podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26. 1. 2009, sp. zn. 24 C 7/2007

- 400.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 400.000,-Kč/otec
- +240.000,-Kč
- nebyla přiznána/bratr
- +175.000,-Kč
- smrt novorozence v důsledku rozsáhlých popálenin po použití vyhřívací podložky při operaci, † dítě a sourozenec
- trauma matky
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 3. 2012, sp. zn. 23 C 240/2008

- 1.700.000,-Kč/matka
- +240.000,-Kč
- 1.000.000,-Kč/sestra
- +175.000,-Kč
- pochybení zdravotnického zařízení v souvislosti s lékařským zákrokem, † dítě a sourozenec
- hrubé opakované pochybení lékařů dosahující intenzity trestného činu
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 6. 2012, sp. zn. 23 C 297/2009

- 700.000,-Kč/matka
- 300.000,-Kč/otec
- lékařské pochybení v souvislosti se srdeční zástavou u novorozence (smrt po několika měsících v kómatu)
- matka - posttraumatická stresová porucha
- nedbalostní zavinění
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ (projednávána v jiném soudním řízení)

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 2. 2013, sp. zn. 31 C 167/2010

- 160.000,-Kč/matka
- 60.000,-Kč/otec
- úmrtí novorozence po zástavě dechu a srdeční činnosti
- nedbalostní zavinění
- jednorázová náhrada škody podle § 444 odst. 3 OZ nebyla vyplacena -promlčení nároku

DALŠÍ PŘÍPADY

bez výslovného řešení relace
ust. § 13 OZ a ust. § 444 odst. 3 OZ

DOPRAVNÍ NEHODY

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. 1 Co 244/2008

- 150.000,-Kč/matka
- 150.000,-Kč/otec
- dopravní nehoda, † dítě
- morální zadostiučinění
trestním odsouzením
- lítost a omluva žalovaného

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 4. 2011, sp. zn. 3 Co 157/2010

- 400.000,-Kč/manželka
- dopravní nehoda, † manžel
- nedbalostní zavinění
- morální zadostiučinění
odsouzením původce události
v trestním řízení

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 12. 2012, sp. zn. 3 Co 112/2011

- 250.000,-Kč/matka
- 150.000,-Kč/dcera
- 150.000,-Kč/dcera
- dopravní nehoda, † manžel a otec

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 2. 2013, sp. zn. 3 Co 32/2012

- 400.000,-Kč/manželka
- 300.000,-Kč/matka
- 645.000,-Kč/syn
- dopravní nehoda - v důsledku útěku dobytka z chovného zařízení na dálnici, † manžel, syn a otec
- věk syna (9 let)
- hmotná závislost na otci

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 4. 2011, sp. zn. 34 C 78/2008

- 50.000,-Kč/otec
- + 250.000,-Kč dobrovolně uhrazeno žalovaným
- dopravní nehoda, † dcera
- řidič z místa nehody ujel, neposkytl pomoc, snažil se zakrýt stopy nehody
- otec - nervové zhroucení, zhoršení zdravotního stavu, ambulantní péče psychiatra
- morální satisfakcí odsouzení řidiče v trestním řízení
- § 444 odst. 3 OZ jako pomocné kritérium

OSTATNÍ PŘÍPADY

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 2. 7. 2010, sp. zn. 34 C 89/2006

- 120.000,-Kč/manželka
- + 30.000,-Kč dobrovolně uhrazeno žalovaným
- 80.000,-Kč/syn
- 80.000,-Kč/dcera
- pracovní úraz v dole, † manžel a otec
- věk dětí a jejich hmotná a existenční nezávislost na otci a manželovi
- dobrovolného plnění manželce
- uspokojení nároků na náhradu škody
- nezaviněné porušení právních povinností
- § 444 odst. 3 jako vodítko pro stanovení výše škody

ZÁVĚR

Paralelní uplatnění nároků

- V rozhodovací činnosti soudů se obecně **připouští paralelní uplatnění nároků** na náhradu škody za usmrcení osoby blízké podle **ustanovení § 444 odst. 3 OZ** a nároku na finanční kompenzaci nemajetkové újmy za porušení práv na ochranu osobnosti podle **ustanovení § 11 a 13 OZ**.

Přiznání relativní satisfakce

- **Náhrada imateriální újmy** pozůstalých za zásah do osobnostních práv je přiznávána v těch případech, kdy nárok na náhradu škody podle § 444 odst. 3 OZ vůbec **nevzniká** (např. vzdálenější příbuzenský vztah), ale také tam, kde k odškodnění pozůstalého podle ustanovení § 444 odst. 3 OZ dochází, ale toto odškodnění **nepředstavuje dostatečnou satisfakci** za vzniklou újmu na osobnostních právech pozůstalého.

Krajské a vrchní soudy versus Nejvyšší soud

- **Krajské a vrchní soudy** ve své rozhodovací činnosti relativně satisfakci nad rámec § 444 odst. 3 OZ ve sledovaném období pravidelně přiznávaly s odkazem na specifické okolnosti jednotlivých případů.
- Judikatura **Nejvyššího soudu** se v tomto ohledu jeví jako rigoróznější, neboť přiznání další satisfakce imateriální újmy nad rámec náhrady škody podle § 444 odst. 3 OZ podmiňuje určitou **mimořádností případu** (viz výše).

Výše přiznaného zadostiučinění

- Ačkoli se při odůvodňování rozhodnutí, kterými je přiznáváno zadostiučinění nad rámec ust. § 444 odst. 3 OZ, v rozhodovací praxi soudů objevují shodné motivy, jejich zobecnění by vzhledem k vysoce individuálnímu charakteru jednotlivých případů nutně vedlo k nepřesnostem.
- Rovněž je třeba vzít v potaz, že k jistým disproporcím ve výši přiznaných náhradách vede i limitace soudu žalobním petitem.

Obecné závěry

- Je možné zaujmout zobecňující závěr, že výše přiznaného zadostiučinění se mimo specifických výjimek pohybovala v řádu několika desítek až stovek tisíc (nikoli tedy v řádu milionů) korun českých.
- V souvislosti se zavedením nároku na jednorázové odškodnění pozůstalých v případě usmrcení osoby blízké je možné hovořit o jistém nárůstu výše relativní náhrady újmy pozůstalých (při sečtení nároků dle § 444 odst. 3 OZ a § 13 OZ).

Další závěry

- V případě usmrcení osob v souvislosti s **dopravními nehodami** byly přiznávány obecně **nižší částky**, než v případě ostatních událostí vedoucích k usmrcení osoby blízké (příkladem mohou být lékařská pochybení).